

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ivdx Magistrtvs Senator

Zype, Franciscus van der

Antverpiæ, 1633

Cap. XXI. De Annona.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14280

liandum affectum deditorum, seu quomodocumque nuper in potestatem lapsorum.

C A P V T X X I.

De Annona.

1.
summe cu-
randa.

Ratio Annonæ meritissimo Iure apud Aristotelem *polit. lib. 6. c. 8.* ad primam quasi legem Reipub. refertur; neque enim pudendum Principi minus Magistratui si Resp. extra iram Dei annonæ penuriâ laboreat, quàm si paterfam. uxorem, liberos, fumulitia fame vexari negligat. vt adedò incredibile non sit, quod de Augusto refert Eutropius, cum rescivisset in dies tantum tres in publicis horreis suppetere frumenta, venenum parasse sumendum, nisi infra eos dies frumenta adueherentur. O patrem patriæ! sed & sui causâ Principem ea cura sollicitare debet. Nihil enim non cogitat ieiunus venter; domi seditionibus aptus, militiæ desertor signorum, & imperij, reuerentiam Magistratum excutit, Principum maiestate non terretur. rara enim omni quo patientia, qualis ea vox Cæsarianorum (*narrat ipse de bello Gallico lib. 3.*) prius se cortice ex arboribus victuros, quàm Pompeium è manibus dimissuros. nihil populum vel pacatiorem reddit vel seruat, quàm annonæ cura. *duas tantum res amplius optat, Panem & Circenses.* Rectè Lilius l. 2. multa, inquit, blandimenta plebi per id tempus data: annonæ in primis habita cura, & ad frumentum comparandum missi alij in Volscos, alij Cumas. salis quoque vendendi, quia impenso pretio venibat, in publicum omni sumptu adempto concessum, priuatis portoriis quoque, & tributis plebe liberatâ. & paulò post: hæc indulgentia patrum asperis post modum rebus in obsidione, ac fame adedò concordem ciuitatem tenuit, vt regium nomen non summi magis quàm infimi horrerent, nec quisquam vnus malis artibus postea tam popularis esset, quàm tum benè imperando vniuersus Senatus fuit. Hæc ille.

2.
Panis.

Posterioribus temporibus magna in plebem beneficia panum ciuilium, gradilium, aliorumque. eam in rem Præfectos Ægypti primùm omnium curare oportuit felicem embollam, id est, frumenti ex Ægypto transuectionem. Augusto Imperante, inquit Aurelius Vict. *ex Ægypto vrbi ducenties centena millia*

fru-

frumenti inferebatur, scilicet modiorum. Itali viginti millia vocant. Constantinus, quo anno Consul fuit, diebus singulis panem inter plebem diuisit. cui deinde etiam vinum, carnem, & oleum addidit: & per multos annos obseruatum fuit octuaginta millia panum eum quotidie pauperibus elargitum. *Suidas & Metaphrastes narrant.* Ciuiles hi panes vocabantur; quia ciuibus dabantur. ad palatinorum differentiam, & aliorum qui quibusdam scholarum hominibus præstabantur. *l. 2. C. de annon. ciuil. hæ populares etiam annonæ & ciuicæ sunt dictæ, d. l. 2. de his Valentinian. l. 3. 4. C. Theod. eo. tit. Nequid, inquit, super gradili pane fraudis oriatur, iussum omne illud quod populo penditur, palam in gradibus, non clam à pistoribus ministrari: Lipsius in mirandis l. 1. c. 10. ex Suetonio & Dione ex publico frumentum numeratum fuisse, nunc ducentorum, nunc centum & sexaginta. millium asserit.*

Sed & magnis viris annonæ curam domi militiæque demandatam fuisse, & leges nostræ, & historiæ docent, & res porro exigunt. elocant aliqui rei frumentariæ curam minus exigenti, seu vilissimo pretio licitanti, sed incommoda, quæ referre nolo, in contrarium suadent. Apud Romanos inter prima vrbs munera annonæ præfecturam fuisse non ignoramus. quia statim Consulum officia inter titulos iuris nostri subsequitur, & cæteris secundum Præf. Prætor. senatoribus præfertur. sed & Præfectus vrbi curam hanc agnoscebat. *l. 1. §. cura carnis D. de off. præf. urb. quæ inter primas dignitates fuit. docet id Liuius l. 10. Caritas etiam, inquit, annonæ sollicitam ciuitatem habuit: Ventumq; ad inopiæ ultimum foret, (vt scripsere quibus ædilem fuisse eo anno Fabium Max. placet) nisi eius viri cura, qualis in bellicis rebus multis temporibus fuerat, talis domi tum in annonæ dispensatione, præparando, ac conuehendo frumento fuisset. Præfectum etiam annonæ fuisse anno salutis 223. Vlpianum testatur l. 4. D. de contrahen. & commit. stipul. quo Alexander imperare cœpit. vt nec sit mirum, quod vel ad solam horreorum causam Valentinianus & Valens l. omnia C. de condit. in public. horr. l. 10. ad istud, aiunt, negotium arbitrati & iudicio tuo nobilis, prudens, fidelis, optimè sibi conscius apponatur custos, & mensor.*

Ergo annonæ cura in tribus consistit; comparando, conseruando, dispensando. in quibus singulis diligentia exigitur, prouidentia, & industria singularis.

Ad

5. *Agriculturae illuc spectat cur.* Ad comparandum pertinet, quod Aristoteles monet, ut Magistratus curent praedia, agrosque lustrari, cultores diligentes praemio, ignavos infamia affici, quomodo Romae agrum male colere censorium probum fuit. Antuerpiae aliisque locis, quotannis proposita praemia sunt iis, qui de messe noua primitias venum primi adportarint.

Claudius Imperator non parua proposuit praemia iis, qui nauibus frumentum adferebant; & damna, quae maritimis tempestatibus patiebantur, ipse resarciebat: & hac de causa aedificantibus opem ferebat. Tranquillus c. 18.

Dauid eam prudentiam Rex operi rustico, vineis, oliuetis, pecoribus non suis tantum, ut Marianae placet, sed ciuium omnium praefecit viros selectos. Raris quidem locis non agrorum natura, sed agricolarum ignauia, Magistratum incuria penuriae causam praebet. quod suo seculo exprobrat Tacit. l. 12. *Olim, inquit, ex Italiae regionibus longinquas in prouincias commeatibus portabantur; nec nunc infecunditate laboratur, sed Africam potius & Aegyptum exercemus, nauibusque, & casibus vita populi Romani permissa est.*

6. *Et fauor.* Fauori agriculturae Iure nostro varia priuilegia sunt concessa. quae Rebuffus late exequitur. Romani si quidem agricolas magnificiebant, ut pro laude haberetur eo nomine appellari. Plin. l. 18. c. 3. & Leo Imp. duas, inquebat, *artes ad sustinendam, ac seruandam Rempublicam. vtilissimas esse, agriculturam propter militum alimenta, & militiam propter agricolarum tutelam. & iterum, has duas artes cunctis praefereudas esse, ceterae aliquando superuacanae sunt.*

7. *Ne fruges corrumpantur.* Romani ne agricolarum labores irriti fierent, cauerant, ut capitalem poenam subirent, quicumque eorum fruges metarent, corrumpere vellent. Plin. l. 18. c. 3. quantum distamus, quam non tutandis, sed depopulandis agricolis milites hodie ali se putant! Nec creditor iustus quidem quantumcumque tritici, vel hordei vel in alia specie, quae in fructibus aridis est, crediderit, ultra octauam partem hordei pro singulo modio quotannis praestandam obligare agricolam potest: quin & terram creditor restituere cogitur. *Auth. ut nullus Agricola mutuans teneat eius terram. & Auth. Nullum credentem agricolam tenere illius terram, & quantam debeat, usuram dare.*

9. *Aut longis litiis.* Sed & lites rusticorum breues esse voluit Iustinianus Nov. 80. c. 2. *Vtili etiam ratione prospectum est, ut innocens & quiesca rusticitas peculiaris patrocinij defensoris locorum beneficio perfruat, & apud eum in pecu-*

pecuniariis causis litigandi habeat facultatem l. 3. C. de defens. civit. quin imò vetitum fuit tempore messis, cæterarumque illarum vacationum in ius eos vocare. Plin. l. 18. c. 26. sed & Athenien-
 ses rastra, vomeres, aratra, aliaque rustica instrumenta vendi,
 aut violari prohibuerunt seuerè. idem Plin. l. 18. c. 26. Alexan-
 der III. ne quid vel de Ecclesiæ autoritate deesset c. 2. extra de
 treuga statuit, *ut mercatores, rustici, euntes, vel redeuntes, vel in
 agricultura existentes, & animalia quibus arant, & semina portant ad
 agrum, congruâ securitate latentur.* Nunc bellum in nullos ma-
 gis exercetur, nec hostiles tantùm milites aduersæ partis ru-
 sticos deprædantur, sed & ij qui tutandis illis ipsis conscribun-
 tur. Illud porrò infame, vt nõ sufficiat, si cibos hominibus, pa-
 bula equis præstiterint, nisi etiam tormentis vltimus terun-
 cius rusticis excutiat. qui si defuerit aut negetur, equis
 vnâ nocte tota horrea substernuntur, quibus cohors, quibus
 legio in plures dies possit sustentari, quin imò incenduntur.
 vnde in plebe annonæ caritas, & in exercitu mox penuria, cui
 ex vicino agro si citra noxam habitus fuisset, in plures menses
 suppetere frumenta poterant: quæ deinde aduehi ex distitis
 etiam regionibus debeant. quorum nuper vecturam consti-
 tisse vidimus in singulos modios quanto emi poterant quin-
 quaginta, & eo amplius. Inde æraria publica exhauriuntur
 atque æs alienum tantum contrahitur, vt in annos aliquot se-
 quentes subsidere debeat bellum, & quod confici posset per-
 petuum fiat. sic narrat Plutarchus, exercitum Mithridatis
 ignaro ipso fame propemodum interiisse, quia duces qui adu-
 labantur, nihil ei hac de re significabant. Exercitus Catholi-
 cus cùm primùm ante paucos annos in Rheno-palatinatum
 veniret Dux Spinola capite sanxit, ne quis miles vel gallinam,
 nisi empto acciperet. nisi enim iusto metu soluti fuissent,
 fugâ passim rusticorum, non annonæ subuectio speranda
 erat.

Mandatis Principum ita denique cauetur: *Debetis custodi-
 re, ne dardanijs vilius mercis sint, ne ab his qui coemptas merces sup-
 primunt, aut à locupletioribus, qui fructus suos equis pretiis vendere
 nolunt, dum minus robres prouentus expectant, annona oneretur.* l. 4.
 de extraord. crimin. Quâ causâ B. Carolus Comes Flandriæ
 Stratanos & complices nobiles, vt plebi succurreret, fru-
 menta pretio iusto vendere adegit. eoque ab impiis illis
 sicariis occisus cùm causam martyrio iustitia regiminis sup-
 peditasset, Optimates, & populus & Successor non siuerunt
 eos

10.

Ne tempore
 re messis in
 ius vocetur,
 instrumen-
 ta vendan-
 tur, à mili-
 te vexen-
 tur.

11.

Dardanijs
 compescantur.

eos abire inultos, posteritate etiam eterno exilio damnata.

12. *Rustici aliis rebus non auocentur.* Sed & quo rei rustice continuò incumbant, iure vetitum est, ne rustici ad vllum obsequium deuocentur. *l. 4. C. de agricol. l. 10.* numquam etiã de sationibus vel colligendis fructibus insistentes agricolę ad extraordinaria onera trahuntur. cum prouidentia sit opportuno tempore his necessitatibus satisfacere *l. numquam ibid.*

13. *Pretia frumenti sic statuuntur, ne rustici laboris premia non habeant.* Prouidendum etiam ne cum maximè ne dum pretia annonę statuuntur, viliori agricolę vendere teneantur, quàm steterit, sed iustum aliquod lucrum totius eis anni labor adferat: quo familia sustentetur, ne illius desperatione in annos sequentes ignauię se dedant, agrorūque deserant, frumenta desint, aut rariora sint incrementibus pretiis.

14. *Idem seruandum in mercatoribus.* Idemque accipi oportet quo ad mercatores. ne eo pretio vendere cogantur, quo sumptus non recuperent. ne desistant in posterum, mercesque aliò dirigant; quin imò aliquod lucellum superfit, quo prouocentur ad artem Reipub. maximè salutarem, aduehendo aliunde quę domi desunt; auhendo, quę domi in vsum nullū sunt, aut pretiū superfluum, meliora reportando. Quamobrem prudentissimè constitutū iure nostro, in mercatorię artis, quin potius Reipublicę fauorem, vt ne Iudęis quidem mercatum exercentibus, molestiam liceat exhibere: aut alicui præter rectorem prouincię iis, quę venalia proponunt, pretia statuere. *l. nemo exterus C. de Iudęis.* sed hodie singulę ciuitates id præstant. Obseruandi tamen sunt admodum illi qui annonam intra easdem ditiones emendo & vendendo vexant, pretiumque augent. quod vt ne fieret curasse præfectū annonę tradit Fenestell. *de Magistrat. & Halicarnas. l. 7. antiq.* fraudes huiusmodi coercet *l. 2. D. ad leg. Iul. de Annon. l. 6. D. de extraord. crim.* magna veterum cura, vt pauperibus ac diuitibus tolerabilis per ciuitates esset vita. & varia Principū nostrorum edicta aduersus frumentarios fraudatores, & euctores. an. 1522. 1523. 1531. 1535. 1545. 1546. 1549. 1551. 1552. 1616.

15. *Quorum merces quā minimis tributis grauentur.* Quam minimis etiam tributis grauentur merces. quę nisi ab ementibus recuperauerint, aliò vergunt. onerentur ea, quę luxui seruiunt, quibus carere possumus: immunia sint, quibus non possumus. pretia statuta eos maximè tangunt, quibus agricolarū, & plebis sudor amplos prouentus domum vexit, qui que coemptas leui pretio merces in vltimam penuriam seruant.

Quando

Quando etiam Valentin. & Valens Imp. in l. 1. C. de Episc. audien. de re sua statuunt, *Negotiatores si qui ad domum nostram pertinent, ne modum mercandi videantur excedere, Christiani provideant Episcopi.*

In municipiis ex decurionibus curator annonæ creabatur, qui frumentum non dumtaxat, sed & oleum comparabat, publicâ pecuniâ. Unde munus hoc Modestinus. in l. si duas, 6. §. est autem. D. de excus. tut. litoniam & eleoniam appellat, id est, frumenti oleique emendi curam, quæ inter munera personalia refertur. l. finali, §. cura quoque. D. de mun. & honor. ad quod munus minor 25. annis non eligitur, l. 2. D. de vaca. & excus. si nihil tamen propriè in patria seruat. Huic officio & dignitas, & auctoritas non deërat. Unde Scevola in l. ult. §. Titius. D. de pig. act. Culleos, inquit, cum Seius in horreo haberet, missus ex officio annonæ centurio, culleos ad annonam sustulit, ac postea instantia creditoris recuperati sunt. & Romæ præfectus annonæ non quidem initio l. 2. §. hæc omnia. D. de orig. iur. sed aucta Republ. in negotiatores annonæ tritici, hordei, & similibus ius dixit. l. ult. D. quod cum eo qui in aliena potest. creabantur etiam ædiles, qui emptum frumentum diuiderent. l. ideo 17. de compensat. quod ipsum munus personale est, l. 1. §. 2. D. de mun. & honor.

Decuriones pretio viliori quàm annona temporalis exigit, patriæ suæ præstare non sunt cogendi. l. decur. 5. de administrat. rer. ad ciuit. pertinent. l. ult. D. ad l. Iul. de annon. & si curator carius quàm temporis conditio postulat, vendidisset, mulctabatur. l. 2. D. de annon. distracto frumento pecunia ciuitati statim restituebatur, ne admissa quidem compensatione. l. 2. §. ad frumenti. D. de administ. ad ciuit. pertin. In summa autem necessitate alicuius urbis alia, cui melius prouisum erat, illi iusto pretio frumentum conferre à Principe cogebatur. l. 1. §. 2. C. ut nemini liceat in coëmp.

Sed & hæc cura erat, ut iusto pretio, pondere, ac mensura omnis annona veniret. & Episcopi vocabantur, qui præsent panis, & cæteris venalibus rebus, quæ ciuitatum populis ad quotidianum victum vsui sunt. l. fin. §. item Episcopi. D. de mun. & honor. sic omnium Romæ venalium rerum cura ad ædiles pertinebat, ne vitiosæ distraherentur, l. 1. in princ. D. de edil. edict.

Sed non alia suauior præsertim in his ditionibus, quæ totæ mercatorix sunt, statuendi frumentorum pretij ratio, quàm ea quæ vsus est sæpè omnium pauperum applausu Senatus noster Antuerpiensis, ut copiam frumenti habeat in publicis locis, ut species annonarias publicis horreis seruari mandat l. 1. 2. pen. C. de nauicul. l. nulli C. de off. reël. prouinc. seruatam in omnes necessitates obsidionis, & caritatis,

quâ publico

Aa

16.

Reip. anno-
na coëmen-
da.

17.

Vilius ne-
mo vendere
cogendus
quàm præ-
stare possit
ne quidem
officio a-
strictus.

18.

Prouiden-
dum ne
quod in re-
bus sit viti-
um, in pon-
dere aut
mensura.

19.

Pretium di-
minuendū
vendita è
quâ publico in

*Singulas
nundinas
annona.*

quâ ingrauescente, solet quantum opus ad forum mittere, & leui pretio distrahere, vt alij ad illud exemplum de rigore pretij remittere cogantur. Laudabile toto orbe exemplum Abbatis S. Vedasti apud Atrebatas, vt in singularum hebdomadarum frumentarias nundinas tantum frumenti (cuius amplissimos habet redditus) ad forum destinet, leui pretio distrahendum, quantum pauperibus eius vrbs, & districtus sufficiat, eoq̄ue exemplo remoratur, ne pretium ultra modum increseat. quadrat elogium quod in hanc rem Valentin. & Valens in l. i. C. de Episc. audien. assignant Christianis, quibus *Verus cultus est adiuuare pauperes, aliosq̄ in necessitate.* sic & c. i. x. de empt. & vend. ad presbyterum deferri iubet eos, qui hospitibus ultra pretium vendunt, & qui iniustâ mensurâ, pœnitere in pane & aqua.

Alterum subsidium rei annonariæ, præterquam quod omnes, qui ea quæ ad victum pertinent, & necessitatem (non luxum superfluum, vt queritur Tiberius apud Tacit. l. 3. *lapidum causâ pecuniæ nostræ ad externas aut hostiles gentes transferuntur.*) aliunde aduehunt, bene habeantur, neque tributis grauentur, neque exactorum iniuriis subiaceant, est;

Bene conseruanda, non exportanda quibus opus habemus.

ne ea quæ vel domi creuerunt, vel aliunde aduecta sunt, negligantur: aliâve exportentur, quibus postmodum Respub. egeat, idque & edictis prohiberi à Magistratu potest, l. 1. & 2. C. que exportari non possunt. & seriò curari debet. sed contrâ potius in id incumbendum omnibus neruis, vt aduectiones naturâ & industriâ sint faciles, & moribus stationariorum viæ, & flumina, & mare nihil impedita, vel à piratis, latronibus, vel viarum aut fluminum incommodis, purgentur, reficianturque studiosissimè. Quin imò noni aquarum ductus, si qua fieri, & prodesse possunt, fodiantur, quò merces faciliùs & quàm minimo pretio traiciantur. Vidimus & patrum & nostrâ memoriâ quantum in omnem causam & casum interfit. non aliter Barauum prosperitatem Reipublicæ suæ stabiliuerunt, aut seruarunt hætenus, quàm ductu aquarum, obiectu fluminum, maris navigatione. Ambracium Nero cum sinu Corinthiaco iungere voluit, *primusque terram egestam suis humeris tulit* Suet. in eius vita. & à lacu Auerno nauigabilem fossam vsque ad ostia Tiberis ducere: *sed intolerandus labor, nec satis causæ.* Tacit. l. 15. fossa etiam Mariana, Drusiana, Ottonia, nec ignobiles, olim nec inutiles pacis & belli necessitatibus. Studium L. Veteris fuit Mosellam atque Ararim fossâ connectere, vt copiae per mare, dein Rodano, & Arare subuedire per eam fossam, mox flumio Mosella in Rhenum, exin Oceanum decurrerent, sublatisque itinerum difficultatibus nauigabilia inter se Occidentis Septentrionisque littora fierent. Sed Aelius Cratius Belgicæ legatus quanti interesset gnarus deterruit Veterè, ne legiones alienæ Prouinciæ infer-

21. Bene habendi eorum nauigatores.

22. Portus aqueductus bene curandi, noui fodiendi.

infer-

inferret, studiaque Galliarum affectaret. Tac. l. 15. sexcenta alia sunt. sed nulla experientia clarior eâ quam apud Batauos sexagenarium nunc bellum fecit, innumeri sunt fluuij, aquæ-ductusque ab industria naturaque dati, mercium aduehendarum nullibi commoditas, nullibi annonæ vilitas maior, exercitus verò & comiteatû in omnem partem quò ducendus est, tam expedita traiectio, vt sex horis tantum itineris conficiat quantum castra Regia per continentem sex diebus, tantilli sumptus vt centesimam regionum non æquent, dum vna oneraria plus transehit quàm centum quadrigæ tot equis & aurigis famelicis, & agrorum populatoribus instructæ sint ferendo. Quæ procul dubio ratio vnica est, præter confœderatorum consilia, frugalemque & prudentem administrationem, vt orbis ille angulus tanti monarchæ arma tot iam annos sustinere potuerit non tantùm, sed & in propriis sedibus, atque vtrarumque Indiarum insulis magnis damnis irritârit. Ita nuper Rex Rhenum in Mosam ducere cœpit: quod quanti momenti sit in belli & pacis causam ostendit Batauus, missio exercitu ad eos conatus impediendos. Faxit Deus vt quæ alia id genus pertinent ad Reipublicæ tutelam, annonæ, merciumque omnem abundantiam, & vtilitatem, cum salute publica dirigantur, vt non minus domi sit benè; quàm Dei beneficio Belgarum nostrorum per annos proximè lapsos foris in Italia, Hungaria, Germaniaque bellica gloria renouata est, illudque Belgis euenit, quod Germanicus apud Tacitum lib. 1. abominabatur: *Dij, inquit, non sinant vt Belgarum quamquam offerentium decus istud & claritudo sit, subuenisse Romano nomini, compressisse Germania populos.*

Denique annonæ ratio constat in distribuendo rectè, vt ingruente necessitate sciatur quantum sit frumenti, quanto populus egeat. Singulis vicis, singulis insulis præficiantur qui inquirant, qui quod cuiusque indigentia superest, in hebdomadas, in menses vendi iubeat, partianturque; ne cuiquam desit, aut quod alteri opus est superfluat. inutilia terræ pondera ablegentur, validi mendicantes, otiosi decoctores, profusi helluones, immodicis gulæ sumptibus prodigi (quibus coercendis scriptæ olim leges Fannia, Licinia, Cornelia, Antia, Agell. l. 2. noct. attic. Macrob. satur. l. 4. c. 9.) vsurarij, qui res alienas malè exedunt, & suis abutuntur malè, harpyiæ insatiabiles alienarum rerum, suarum prodigi, qui canibus proiciunt, quo multi ieiuni ventres saturari possent. Canes incumbente aut imminente fame occidi solent, omniaque inutilia animalia, quæ alimenta hominibus idonea absumunt. apud Belgas etiâ vetari ne aqua nimio frumento in potum corrumpatur; aliaque quæ vsus & prudentia suggerit statui.

23.
Distributio
annonæ
prudenter
facienda.